

АКТУАЛЬНІ НАПРЯМИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ДИЗАЙНЕРІВ-ГРАФІКІВ

Владислав Великожон,

аспірант Інституту професійної освіти Національної академії педагогічних наук України, Київ, Україна

Анотація. Стаття присвячена проблемі розвитку підприємницької компетентності майбутніх фахівців з графічного дизайну, а також аналізу сучасного стану професійної підготовки у ЗВО. Автор звертає увагу на недостатню мотивацію студентів до професійної і підприємницької підготовки. Значна частина майбутніх дизайнерів недостатньо усвідомлюють, що розвиток підприємницької компетентності – це шлях до самоствердження, самозайнятості, здійснення успішної кар'єри у професійній діяльності. Це явище дослідник пояснює суперечністю між чинною системою підготовки майбутнього дизайнера-графіка, недостатньо зорієнтованою на розвиток у майбутніх фахівців потреби в постійному професійному розвитку і специфікою мистецької професії, в сутності якої закладено необхідність «створення» себе і «прогнозування» власної професійної діяльності, постійного творчого саморозвитку. Пропонує особливу увагу звернути на створення педагогічних умов які уможливають зростання рівня розвитку підприємницької компетентності дизайнерів-графіків.

Ключові слова: дизайн, мотивація, педагогічні умови, кар'єра, професійна діяльність, підприємницька підготовка.

CURRENT RESEARCH DIRECTIONS OF THE PROBLEMS OF DEVELOPING THE ENTREPRENEURIAL COMPETENCE OF FUTURE GRAPHIC DESIGNERS

Vladyslav Velikozhon,

graduate student of the Institute of Professional Education of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Abstract. The article is devoted to the problem of developing the entrepreneurial competence of future specialists in graphic design, as well as the analysis of the current state of professional training in higher education institutions. The author draws attention to insufficient motivation of students for professional and entrepreneurial training. A significant part of future designers are not sufficiently aware that the development of entrepreneurial competence is a path to self-affirmation, self-employment, and a successful career in professional activity. The researcher explains this phenomenon by the contradiction between the current system of training a future graphic designer, which is not sufficiently focused on the development of the future professionals' need for continuous professional development, and the specificity of the artistic profession, in the essence of which is the need to "create" oneself and "predict" one's own professional activity, constant creative self-development. Offers special attention to the creation of pedagogical conditions that enable the growth of the level of development of entrepreneurial competence of graphic designers.

Keywords: design, motivation, pedagogical conditions, career, professional activity, entrepreneurial training.

Визначення й обґрунтування педагогічних умов розвитку підприємницької компетентності майбутніх дизайнерів-графіків потребує розкриття загальної логіки та методики виконання науково-педагогічного дослідження. Очікуваними науковими

результатами дослідницького пошуку є теоретичні знання про соціально-психологічні явища, психолого-педагогічні та організаційно-методичні процеси (сутнісні характеристики підприємницької компетентності, особливості її розвитку у професійній підготовці, критерії й показники рівнів розвиненості підприємницької компетентності, модель розвитку підприємницької компетентності майбутніх дизайнерів-графіків), практичні напрацювання (технологія поетапного розвитку підприємницької компетентності і навчально-методичне забезпечення). Дослідницький пошук зорієнтований на вирішення виявлених нами суперечностей у педагогічній практиці професійної підготовки майбутніх дизайнерів-графіків, що підтверджують об'єктивну потребу розвитку підприємницької компетентності студентів як показника їхнього професійного становлення. Водночас допускаємо, що саме підприємницька компетентність як складова професійного становлення зумовлює самореалізацію й самовдосконалення дизайнерів-графіків у професійній діяльності.

Провідні ідеї виконання науково-педагогічного дослідження обумовлюємо розумінням суті розвитку підприємницької компетентності майбутніх дизайнерів-графіків як складного соціокультурного і психолого-педагогічного феномену, що охоплює ціннісне ставлення до професійної діяльності, прагнення до перетворення дійсності, володіння професійними знаннями і вміннями, що реалізуються у бізнес-діяльності на індивідуально-творчому рівні, універсальна здатність щодо підприємницького мислення, здатність до рефлексії особистісних досягнень у підготовці до бізнес-діяльності. Означене міркування конкретизуємо концептуальними твердженнями, котрі окреслюють загальну логіку виконання науково-педагогічного дослідження:

- розвиток підприємницької компетентності майбутніх дизайнерів-графіків є необхідною умовою їхнього професійного становлення як успішних творчих особистостей, всебічної самореалізації, саморозвитку та самовдосконалення;

- розвиток підприємницької компетентності суб'єктів освітнього процесу здійснюється на науково-методологічному підґрунті вищої освіти в Україні відповідно до ключових ідей культурологічного, особистісно-орієнтованого, компетентнісного, системного, акмеологічного, діяльнісного підходів;

- розвиток підприємницької компетентності є наскрізною невід'ємною складовою професійної підготовки майбутніх дизайнерів-графіків, що утворена єдністю динамічних і рівнозначних компонентів, із максимальним урахуванням індивідуально-особистісних якостей та потенційних можливостей студентів як суб'єктів освітнього процесу;

- розвиток підприємницької компетентності – це поетапний процес, детермінований упровадженням спроектованої моделі за дотримання відповідних педагогічних умов (індивідуалізація і диференціація професійної підготовки фахівців з дизайну; стимулювання професійного інтересу до здійснення підприємницької діяльності; реалізація механізмів педагогічної рефлексії; розроблення і комплексне впровадження до освітнього процесу мистецьких ЗВО відповідного навчально-методичного забезпечення);

- розвиток підприємницької компетентності актуалізує саморозвиток і бізнес-діяльність студентів у професійній підготовці в мистецьких закладах вищої освіти, забезпечуючи можливість проектувати для себе комфортний соціокультурний та розвивальний простір, в якому формуються установки на творчість, самовдосконалення, гарантуючи можливість професійного зростання, формування особистих професійних інтересів і життєвих цінностей.

Окреслені міркування слугують концептуальним підґрунтям досягнення мети дослідження, конкретизованої відповідними завданнями, успішність виконання яких зумовлюється науковою логікою методики дослідницького пошуку. Відповідно до результатів теоретичного аналізу праць Л. Базиль, З. Варналій, С. Гончаренка, П. Лузана, А. Максимової, В. Орлова та ін. узагальнюємо, що методика психолого-педагогічного дослідження з проблем розвитку підприємницької компетентності і зокрема майбутніх дизайнерів графіків – це сукупність процедур, операцій, дій, методів, прийомів, засобів науково-методичного апарату певної галузі, котрі застосовуються за встановленою чи спроектованою логікою з метою виконання окремого завдання дослідження або цілісного розв'язання наукової проблеми. У методиці визначають алгоритми здійснення дослідницької діяльності у відповідних умовах, із конкретним педагогічним об'єктом на основі застосування певної системи засобів, що уможливають ґрунтовно вивчити певне явище чи процес, розв'язати наукову проблему тощо. Серед вимог, що пред'являються до розроблення методики виконання науково-педагогічного дослідження, увагу акцентуємо на забезпеченні достовірності та цілісності отримання емпіричних результатів та їх опрацювання відповідно до поставленої мети й завдань.

Таким чином *методику дослідження* проблеми розвитку підприємницької компетентності майбутніх дизайнерів-графіків позиціоновано як сукупність конкретних способів і форм використання методів дослідження, систему пізнавальних та перетворювальних дій, зорієнтованих на послідовне виконання завдань дослідницького пошуку згідно з програмою дослідно-експериментальної роботи задля отримання прогнозованих результатів:

1. Проаналізувати стан досліджуваної проблеми у педагогічній теорії і практиці мистецьких закладів вищої освіти.
2. Розкрити суть і структуру підприємницької компетентності майбутніх фахівців із графічного дизайну.
3. Визначити й теоретично обґрунтувати педагогічні умови розвитку підприємницької компетентності майбутніх дизайнерів-графіків у професійній підготовці в мистецьких закладах вищої освіти.
4. Обґрунтувати модель розвитку підприємницької компетентності майбутніх фахівців із графічного дизайну в мистецьких закладах вищої освіти.
5. Розробити технологію поетапного розвитку підприємницької компетентності майбутніх дизайнерів-графіків та через її апробацію експериментально перевірити результативність педагогічних умов.
6. Підготувати та впровадити інтегративний навчально-методичний комплекс розвитку підприємницької компетентності майбутніх дизайнерів-графіків.

Для виконання *першого завдання* необхідно, *по-перше*, проаналізувати суспільні запити до дизайнерів-графіків, нормативні вимоги до виконання різних видів дизайнерської проектної діяльності, осмислити їхні індивідуально-особистісні потреби, досвід професійної підготовки і виявити актуальні проблеми й суперечності процесу розвитку підприємницької компетентності в умовах традиційної системи вищої освіти (*методи*: теоретико-методичний аналіз, абстрагування й узагальнення; *результати*: виявлені проблемні питання професійної підготовки дизайнерів-графіків та суперечності між суспільними запитами й дійсним станом професійної підготовки майбутніх дизайнерів-графіків, аргументована доцільність та актуальність на гуманітарному, професійно-

педагогічному й освітньо-практичному рівнях); *по-друге*, здійснити теоретичний аналіз наукових праць із теми дослідження, з'ясувати стан розробленості проблеми й обґрунтувати відповідні тематичні напрями дослідження (*методи*: теоретичний аналіз, узагальнення; *результати*: розроблена стратегія дослідницького пошуку, конкретизована теоретичними положеннями на філософському, загальнонауковому, конкретнонауковому, методико-технологічному рівнях та соціально-економічному рівнях, що дозволяють означити провідні орієнтири розвитку підприємницької компетентності).

Реалізацією *другого завдання* є визначення ключових наукових понять дослідження, здійснити їх дефінітивний аналіз, сформулювати визначення розвитку підприємницької компетентності майбутніх дизайнерів-графіків (*методи*: дефінітивний аналіз, синтез, абстрагування й узагальнення; *результати*: уточнені й поглиблені дефініції базових наукових категорій і понять, сформульоване визначення поняття «розвиток підприємницької компетентності майбутніх дизайнерів-графіків», що конкретизовано комплексом психолого-педагогічних знань та вмінь щодо професійного саморозвитку і рефлексії власних досягнень у професійному й особистісному становленні, осмисленні бізнес-ситуацій, аналіз успіхів і помилок у підприємницькій діяльності, планування власного бізнесу); обґрунтувати суть підприємницької компетентності майбутніх дизайнерів-графіків (*методи*: теоретичний аналіз, узагальнення, абстрагування; *результати*: обґрунтована суть підприємницької компетентності, сформульовані теоретичні положення щодо розгляду підприємницької компетентності як складного соціально-економічного і психолого-педагогічного феномену, що полягає у вищому прояві підприємницького мислення, яке реалізується в дизайнерській бізнес-діяльності); розуміння змісту компетентностей і моделювання їх структур, передбачало теоретичний аналіз праць щодо обґрунтування структури і змістового наповнення структурних компонентів підприємницької компетентності (*методи*: теоретичний аналіз, синтез, педагогічні спостереження за діяльністю викладачів закладів вищої освіти, вивчення й узагальнення досвіду, аналіз науково-методичного забезпечення професійної підготовки майбутніх дизайнерів-графіків до підприємницької діяльності, бесіди з педагогами у контексті досліджуваної проблеми, узагальнення; *результатом має бути* розроблена покомпонентна структура підприємницької компетентності майбутніх дизайнерів-графіків, схарактеризований зміст компонентів досліджуваного феномену).

З метою реалізації *третього завдання* необхідно виконати теоретичний аналіз психолого-педагогічних праць, осмислити досягнення освітньої практики щодо особистісно-професійного становлення майбутніх дизайнерів-графіків, виявити й обґрунтувати педагогічні умови розвитку в них підприємницької компетентності (*методи*: теоретичний аналіз психолого-педагогічних праць, вивчення та логічне узагальнення практичного досвіду, нормативних документів, педагогічні спостереження, усні і письмові опитування у ракурсі досліджуваної проблеми, метод незалежної експертної оцінки; *результати*: визначені педагогічні умови розвитку підприємницької компетентності майбутніх дизайнерів-графіків: індивідуалізація і диференціація професійної підготовки фахівців із дизайну (застосування викладачами спецдисциплін індивідуального підходу, використання різних за змістом, обсягом, рівнем складності навчально-практичних бізнес-проектів); стимулювання професійного інтересу до здійснення бізнес-діяльності (максимальне врахування індивідуально-особистісних досягнень майбутніх фахівців із графічного дизайну, застосування професіоналізації як механізму їх занурення у фахово-

орієнтоване середовище); реалізація механізмів педагогічної рефлексії (формування професійної і психологічної готовності для самостійного здійснення бізнес-діяльності, позитивного ставлення і самомотивації до розвитку підприємницької компетентності); розроблення і впровадження авторського інтегративного навчально-методичного комплексу (програми навчальних спецдисциплін, сукупність цілеспрямовано скомпонованих дидактичних методів, прийомів, способів, засобів і форм навчання, принципів і правил їх творчого застосування, спрямованих на підвищення рівня розвитку підприємницької компетентності студентів-дизайнерів у мистецьких закладах вищої освіти).

Виконання *четвертого* завдання передбачає теоретичний аналіз, синтез та узагальнення наукових розвідок щодо педагогічного моделювання й проектування моделі майбутніх фахівців із графічного дизайну в мистецьких закладах вищої освіти, що включає цільові орієнтири, актуальні наукові підходи, принципи, інтегративну складову змісту професійної підготовки, етапи, форми, методи і засоби розвитку проектної культури, критерії, показники та рівні її розвиненості (*методи*: вивчення та узагальнення наукових праць і досвіду розробки педагогічних моделей, теоретичного і системного моделювання; *результати*: розроблена модель розвитку підприємницької компетентності майбутніх фахівців із графічного дизайну в мистецьких закладах вищої освіти).

Реалізація *п'ятого* завдання передбачає, по-перше, розроблення технології поетапного розвитку підприємницької компетентності майбутніх дизайнерів-графіків у професійній підготовці; по друге, експериментальну перевірку емпіричних результатів дослідно-експериментальної роботи з упровадження науково обґрунтованих педагогічних умов розвитку підприємницької компетентності майбутніх дизайнерів-графіків, використання методів теоретичного моделювання і педагогічного проектування, аналіз продуктів діяльності, спостереження, опитування, діагностування рівнів розвиненості підприємницької компетентності. Передбачувані результати: розроблена технологія поетапного розвитку підприємницької компетентності майбутніх дизайнерів-графіків, конкретизована комплексом методико-технологічних засобів).

Метою реалізації *шостого* завдання є підготовка та впровадження інтегративного навчально-методичного комплексу розвитку підприємницької компетентності майбутніх дизайнерів-графіків.

Методику дисертаційного дослідження реалізовано поетапно, що відображає загальну логіку пошуку і конкретизується змістом взаємопов'язаних між собою і підпорядкованих загальній меті педагогічного експерименту етапів (підготовчого, констатувального, формувального, узагальнювального). На основі теоретичного аналізу суспільних запитів, нормативно-законодавчих документів, наукових праць із питань теорії і методики дизайн-освіти, розвитку підприємницької компетентності фахівців у галузі графічного дизайну визначено проблемні питання професійної підготовки майбутніх дизайнерів-графіків, інтегративні складові її змісту, реалізації компетентнісного підходу в системі вищої освіти, особистісного і професійного становлення студентів, розвитку їхньої підприємницької компетентності.

Визначено робочу *гіпотезу* дослідження: ефективність розвитку підприємницької компетентності майбутніх дизайнерів-графіків зростатиме, якщо будуть забезпечені такі *педагогічні умови*: індивідуалізація і диференціація підготовки фахівців із дизайну до підприємницької діяльності, стимулювання професійного інтересу до створення і

реалізації бізнес-планів, реалізація механізмів педагогічної рефлексії, розроблення і впровадження авторського інтегративного навчально-методичного комплексу. Для перевірки сформульованого припущення: розробляється відповідне навчально-методичне забезпечення; з'ясовуються можливості інтеграції процесів розвитку підприємницької компетентності майбутніх дизайнерів-графіків у контексті опанування змісту навчальних спецдисциплін, а також виконання навчально-практичних робіт, семестрових, курсових і дипломних проектів.

На основі узагальнення отриманих результатів *підготовчого етапу (2023 року)* дисертаційного дослідження було зроблено висновок: традиційна професійна підготовка майбутніх дизайнерів-графіків потребує вдосконалення щодо розвитку підприємницької компетентності студентів, що активізує їхню пізнавальну й бізнес-діяльність, посилюючи динаміку набуття професійно значущих якостей, а також забезпечуватиме готовність до саморозвитку, позитивно впливаючи на процес їхнього професійного становлення.

Список посилань

Алексеева, С. В., Базиль, Л. О., Байдулін, В. Б., Гриценко, І. А., Ершова, Л. М., Закатнов, Д. О., & Орлов, В. Ф. (2023). *Теоретичні і методичні основи підготовки майбутніх кваліфікованих кадрів до підприємницької діяльності в умовах розвитку малого бізнесу: монографія*. (Закатнов, Д. О., Ред.). ІПО НАПН України. <https://lib.iitta.gov.ua/735406/1/%D0%9C%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D1%96%D1%8F%202023.pdf>

Базиль, Л., & Орлов, В. (2023). Youth entrepreneurship consulting – a guide to a quality life. In Nestorenko T., & Pokusa T. (Eds.), *Quality of Life in Global and Local Contexts: Values, Innovation, and Multidisciplinary Dimensions: Monograph*, (p. 282-294). The Academy of Applied Sciences – Academy of Management and Administration in Opole.

Закатнов, Д. (2022). Дисертаційні дослідження з проблем підготовки учнівської молоді до вибору професійної кар'єри: бібліометричний аналіз. *Professional pedagogics*, 1, 153-163. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvpto_2022_1_19.

Кушнір, В. (2020, July 26-28). Підготовка дизайнерів до підприємницької діяльності: досвід і перспективи. *Scientific Collection «InterConf»*, (118): with the Proceedings of the 3rd International Scientific and Practical Conference «Scientific Paradigm in the Context of Technologies and Society Development» Geneva, Switzerland. Protonique, 80-84.

Орлов, В. (2023, Березень 27–30). Консультування як стратегія допомоги майбутнім молодим підприємцям. *Інноваційна професійна освіта*, 2(9): Науково-методичне забезпечення професійної освіти і навчання: матеріали XVII Всеукраїнської науково-практичної конференції (звітної) Інституту професійної освіти НАПН України, 387-391 <https://doi.org/10.32835/2786-619-X/2023/2.9>.

Орлов, В. (2023). Підготовка майбутніх фахівців до підприємництва: теорія і практика. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 7 (131), 84-98. DOI: 10.24139/2312-5993/2023.07/084-098; <https://pedscience.sspu.edu.ua/wp-content/uploads/2023/11/%D0%BE%D1%B2.pdf>

Луговий, В. І., & Ярошенко, О. Г. (Ред.). (2014). *Концептуально-методологічні основи проектування методів і засобів діагностики освітніх результатів у вищих навчальних закладах: монографія*. Педагогічна думка.